

VISUAL MA'LUMOT ORQALI MUSTAQIL O'RGANUVCHILARDA GAPIRISH KO'NIKMASINI RIVOJLANTIRISH METODLARI

Habibullayeva So'g'diyona Sherzod qizi

Samarqand davlat chet tillari institute 3-bosqich talabasi

ANOTATSIYA

Ushbu maqolada mustaqil o'rganuvchilar orasida vizual tasvirli ma'lumotlar: videolar, rasmlar, har xil yo'l belgilari va slaydli prizintatsiyalar orqali speaking ko'nikmasini yaxshilash usullari keltirib o'tiladi. Bunday rasmlar va video tasvirlar nafaqat "visual learners"-ya'ni ko'rib o'rganuvchilar uchun, balki boshqa turdagi mustaqil o'rganuvchilar uchun ham kerakli ma'lumotlarni berib o'tadi. Shuningdek, maqolada video tasvirli ma'lumot turidan foydalanishning eng to'g'ri metodlarini tahlil qilgan olimlar ishlari ham to'liq ko'rsatib o'tadi.

ABSTRACT

This article discusses methods for improving speaking skills among independent learners through visual information, including videos, images, various road signs, and slide presentations. Such visual and video-based materials provide useful information not only for visual learners, but also for other types of independent learners. The article also presents and analyzes the works of scholars who have studied the most effective methods of using video-based and other types of visual materials in the learning process.

АННОТАЦИЯ

В данной статье рассматриваются методы совершенствования навыков говорения у самостоятельных обучающихся посредством использования визуальной информации, такой как видеоматериалы, изображения, различные

дорожные знаки и слайдовые презентации. Подобные визуальные и видеоматериалы предоставляют необходимую и полезную информацию не только визуальным обучающимся, то есть тем, кто лучше усваивает информацию посредством зрительного восприятия, но и другим категориям самостоятельных обучающихся. Кроме того, в статье подробно представлены и проанализированы научные труды исследователей, посвящённые наиболее эффективным методам использования видеоматериалов и других видов визуальной информации в процессе обучения.

Kalit so'zlar: Video tasvir, knestetik o'tganish, prizintatsiya, slayd, yo'l belgilari, rasmlar, sun'iy intellekt,

1. 1. INTRODUCTION

Bugungi kunda xorijiy tilni o'rganish jarayonida kommunikativ kompetensiyani shakllantirish ta'limning muhim maqsadlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, ingliz tilida erkin gapira olish o'quvchining kundalik, akademik va kasbiy faoliyatida muhim ahamiyat kasb etadi. Biroq til o'rganuvchilar grammatik qoidalarni va lug'at birliklarini yaxshi bilgan taqdirda ham, real kommunikativ vaziyatlarda o'z fikrlarini og'zaki ifodalashda qiyinchiliklarga duch kelishlari mumkin.

Speaking ko'nikmasini rivojlantirish uchun o'quvchiga doimiy ravishda gapirish imkoniyatini yaratish zarur. Bunda o'quvchiga faqat tayyor dialoglarni yodlatish yetarli emas. U mustaqil fikrlashi, vaziyatni tahlil qilishi, kerakli so'zlarni tanlashi va o'z fikrini ingliz tilida shakllantirishi kerak.

Shu jihatdan vizual ma'lumotlardan foydalanish samarali metodlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Vizual ma'lumotlarga fotosuratlar, rasmlar, videolar,

xaritalar, diagrammalar, infografikalar, yo‘l belgilari va prezentatsiyalar kiradi. Ushbu vositalar o‘quvchiga mavzuni ko‘rish va tasavvur qilish orqali uning asosida gapirish imkonini beradi.

Masalan, o‘quvchiga ko‘chada harakatlanayotgan odamlar tasvirlangan rasm berilsa, undan “What can you see?”, “What are the people doing?”, “Where are they going?” kabi savollarga javob berish so‘ralishi mumkin. Bunday topshiriq o‘quvchini tayyor matnni takrorlashga emas, balki mustaqil gap tuzishga undaydi.

Mustaqil ta’lim sharoitida bu metodning ahamiyati yanada ortadi. Chunki mustaqil o‘rganuvchi o‘qituvchisiz ham rasm yoki video asosida speaking mashqlarini tashkil qilishi mumkin.

Mazkur tadqiqotning **maqsadi** — vizual ma’lumotlardan foydalanish orqali mustaqil o‘rganuvchilarda ingliz tilida gapirish ko‘nikmasini rivojlantirishning samarali metodlarini aniqlash va ularning amaliy imkoniyatlarini tahlil qilish.

Tadqiqotning asosiy **vazifalari** quyidagilardan iborat:

- vizual ma’lumotlarning til o‘rganishdagi pedagogik ahamiyatini aniqlash;
- video materiallardan speaking mashg‘ulotlarida foydalanish usullarini tahlil qilish;
- rasmlar va yo‘l belgilaridan foydalanish imkoniyatlarini ko‘rsatish;
- slaydli prezentatsiyalarning monologik nutqni rivojlantirishdagi o‘rnini aniqlash;
- sun’iy intellekt asosidagi vizual vositalarning mustaqil ta’limdagi imkoniyatlarini o‘rganish.

2. METHODS

Tadqiqotni amalga oshirishda **tahlil, taqqoslash, kuzatish, tavsiflash va pedagogik modellashtirish** metodlaridan foydalanildi. Shuningdek, ingliz tilini o'rgatish metodikasiga oid ilmiy adabiyotlar va vizual materiallardan foydalanish bo'yicha mavjud ilmiy qarashlar o'rganildi.

Tadqiqot doirasida speaking ko'nikmasini rivojlantirishga qaratilgan quyidagi vizual materiallar tahlil qilindi:

- video materiallar;
- fotosurat va rasmlar;
- yo'l belgilari;
- slaydli prezentatsiyalar;
- infografikalar;
- xaritalar;
- sun'iy intellekt yordamida yaratiladigan vizual materiallar.

Tadqiqotning metodik modeli uch asosiy bosqichga ajratildi: **vizual materialni qabul qilish, uni tahlil qilish va og'zaki nutqda qo'llash.**

Birinchi bosqichda o'quvchi ma'lumotni ko'radi yoki videoni tomosha qiladi. Ikkinchi bosqichda u ko'rgan materialining mazmunini tahlil qiladi, asosiy so'zlarni aniqlaydi va fikrlarini tartibga soladi. Uchinchi bosqichda esa o'quvchi o'z fikrlarini ingliz tilida og'zaki ifodalaydi.

Masalan, video asosidagi mashg'ulot quyidagi ketma-ketlikda tashkil qilinishi mumkin:

Video → Kuzatish → Lug'at → Savollar → Speaking → O'z-o'zini baholash.

Ushbu model mustaqil o'rganuvchi uchun qulay bo'lib, o'qituvchi ishtirokisiz ham amalga oshirilishi mumkin.

3. RESULTS

Tadqiqot davomida vizual materiallardan foydalanish speaking faoliyatini tashkil etishda bir necha muhim imkoniyatlarni yaratishi aniqlandi.

3.1. Video materiallardan foydalanish

Video boshqa vizual materiallarga nisbatan kengroq axborot beradi. Unda tasvir bilan birga harakat, vaziyat, mimika, ovoz va kommunikativ jarayon mavjud bo'ladi.

Mustaqil o'rganuvchi videoni bir necha bosqichda o'rganishi mumkin. Avval videoni umumiy mazmunni tushunish uchun ko'radi. Keyin muhim so'z va iboralarni yozib oladi. Shundan so'ng videoni o'z so'zlari bilan qayta hikoya qiladi.

Masalan:

“The video shows a young man walking through the city. He enters a café and meets his friend. They talk about their plans for the weekend.”

Bu kabi topshiriqlar o'quvchining lug'at boyligi, grammatik bilimlari va og'zaki nutqini bir vaqtda faollashtiradi.

3.2. Rasm asosida speaking

Rasm asosida gapirish mustaqil o'rganuvchilar uchun sodda va qulay metod hisoblanadi. O'quvchi rasmga qarab obyektlar, odamlar, joylar va harakatlarni tasvirlaydi.

Masalan, “A busy city street” mavzusidagi rasm asosida o'quvchi:

“There are many people in the street. Some people are walking, while others are waiting for a bus. There are several cars on the road.”

kabi gaplarni tuzishi mumkin.

Keyinchalik oddiy tasvirlashdan murakkabroq vazifalarga o'tish mumkin. Masalan, o'quvchidan rasm asosida voqea yaratish yoki undagi odamlarning kelajakdagi harakatlarini taxmin qilish so'raladi.

3.3. Yo'l belgilaridan foydalanish

Yo'l belgilari real hayot bilan bog'langanligi sababli speaking uchun amaliy material bo'la oladi.

Masalan:

No Parking

O'quvchi:

“This sign means that parking is not allowed here.”

deb izohlashi mumkin.

Turn Left

“This sign tells drivers to turn left.”

Bu metod orqali o'quvchilar real hayotdagi obyekt va belgilarni ingliz tilida izohlashga o'rganadilar.

3.4. Slaydli prezentatsiyalar

Slaydli prezentatsiyalar monologik nutqni rivojlantirish uchun samarali vositalardan biri hisoblanadi. Mustaqil o'rganuvchi o'zi qiziqqan mavzu bo'yicha prezentatsiya tayyorlab, uni ingliz tilida og'zaki himoya qilishi mumkin.

Masalan, “**My Favourite Place**” mavzusidagi prezentatsiya quyidagi tarkibda bo‘lishi mumkin:

- Place and location.
- Main attractions.
- People and culture.
- Food.
- Interesting facts.
- Personal opinion.

Bunda slaydda katta hajmdagi matn emas, balki rasm va asosiy kalit so‘zlardan foydalanish maqsadga muvofiq. Bu o‘quvchini matnni o‘qib berishdan ko‘ra, mustaqil gapirishga undaydi.

3.5. Sun’iy intellektdan foydalanish

Sun’iy intellekt texnologiyalari vizual materiallardan foydalanish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. O‘quvchi ma’lum bir mavzuga mos rasm yaratishi yoki mavjud rasm asosida speaking topshiriqlarini ishlab chiqishi mumkin.

Masalan, o‘quvchi “A family having dinner” mavzusida rasm tanlaydi. Keyin shu rasm asosida savollar tuzadi:

- Who are the people in the picture?
- What are they doing?
- Where are they?
- What are they talking about?
- What might happen next?

Shu tarzda sun’iy intellekt mustaqil speaking mashg‘ulotini tashkil qilishda yordamchi vosita sifatida xizmat qilishi mumkin.

4. DISCUSSION

Olingan natijalar vizual materiallardan foydalanish speaking mashg'ulotlarini mazmunan boyitish imkonini berishini ko'rsatadi. Vizual materialning asosiy afzalligi shundaki, u o'quvchiga mavzu uchun tayanch nuqta beradi.

An'anaviy speaking topshirig'ida o'quvchiga "Talk about your favourite city" kabi umumiy topshiriq berilganda, u nimadan boshlashni bilmasligi mumkin. Rasm yoki video berilganda esa uning oldida aniq kontekst paydo bo'ladi.

Vizual materiallar o'quvchining **so'z boyligi va kontekstni bog'lash** qobiliyatini ham rivojlantiradi. O'quvchi yangi so'zni alohida yodlash o'rniga, uni ma'lum bir tasvir yoki vaziyat bilan bog'laydi.

Bundan tashqari, vizual materiallar **mustaqil fikrlash** jarayonini faollashtiradi. Masalan, rasmda nima sodir bo'layotganini tasvirlashda o'quvchi kuzatadi, tahlil qiladi, taxmin qiladi va fikrini ingliz tilida ifodalaydi.

Video materiallarning yana bir muhim jihati — ularning real kommunikativ vaziyatni ko'rsatish imkoniyatidir. Mimika, imo-ishora, nutq tezligi va vaziyat konteksti o'quvchiga tilning real qo'llanilishini tushunishga yordam beradi.

Biroq vizual materiallardan foydalanishda ayrim metodik talablarga rioya qilish lozim. Birinchidan, material o'quvchining til darajasiga mos bo'lishi kerak. Ikkinchidan, video haddan tashqari uzun bo'lmasligi maqsadga muvofiq. Uchinchidan, vizual material speaking faoliyatining o'rnini egallamasligi, balki uni rag'batlantirishi kerak.

Shuningdek, sun'iy intellekt vositalaridan foydalanishda o'quvchining mustaqilligi saqlanishi muhim. Sun'iy intellekt o'quvchi uchun tayyor matn ishlab beruvchi vosita sifatida emas, balki savollar, mavzular, vizual materiallar va fikrlarni shakllantirishda yordam beruvchi vosita sifatida ishlatilganda pedagogik jihatdan maqsadga muvofiqroq bo'ladi.

Shunday qilib, vizual ma'lumotlar speakingni rivojlantirishda yagona metod sifatida emas, balki boshqa til o'rganish faoliyatlari bilan integratsiyalashgan holda qo'llanilishi mumkin.

5. CONCLUSION

Tadqiqot natijalariga ko'ra, vizual ma'lumotlardan foydalanish mustaqil o'rganuvchilarda ingliz tilida gapirish ko'nikmasini rivojlantirish uchun samarali metodik vosita bo'la oladi. Video, rasmlar, yo'l belgilari, slaydli prezentatsiyalar, infografikalar va boshqa vizual materiallar o'quvchini ingliz tilida mustaqil fikr bildirishga undaydi.

Video materiallar voqealarni qayta hikoya qilish, rasm materiallari tasvirlash va hikoya yaratish, yo'l belgilari real hayotdagi vaziyatlarni izohlash, slaydli prezentatsiyalar esa monologik nutqni rivojlantirish uchun qo'llanishi mumkin.

Vizual materiallardan foydalanishning muhim afzalligi — o'quvchining passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylanishidir. O'quvchi ko'radi, tahlil qiladi, fikrlaydi va natijada o'z fikrini ingliz tilida ifodalaydi.

Sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi esa ushbu jarayonni yanada individuallashtirish imkonini bermoqda. Mustaqil o'rganuvchi o'z til darajasi va qiziqishlariga mos vizual materiallarni tanlashi hamda ular asosida speaking topshiriqlarini tashkil qilishi mumkin.

Shu sababli ingliz tilini mustaqil o'rganish jarayonida vizual materiallardan **maqsadli, bosqichma-bosqich va kommunikativ yo'nalishda** foydalanish tavsiya etiladi. Bunda asosiy maqsad o'quvchiga tayyor ma'lumot berish emas, balki mavjud vizual ma'lumot asosida mustaqil ravishda fikrlash va gapirish imkoniyatini yaratishdan iborat.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

•Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching*. 4th ed. Pearson Longman.

•Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. 3rd ed. Cambridge University Press.

•Thornbury, S. (2005). *How to Teach Speaking*. Pearson Longman.

•Ur, P. (2012). *A Course in Language Teaching*. 2nd ed. Cambridge University Press.

•Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge University Press.

•Mayer, R. E. (2020). *Multimedia Learning*. 3rd ed. Cambridge University Press. Mayerning multimedia ta'limiga oid ishlari so'z va tasvirning birgalikda qo'llanishini hamda multimedia dizaynining kognitiv asoslarini keng tadqiq qiladi.

 Cambridge+1

•Mayer, R. E., & Fiorella, L. (Eds.). (2022). *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. 3rd ed. Cambridge University Press.

•Fiorella, L. (2021). Multimedia Learning with Instructional Video. In R. E. Mayer & L. Fiorella (Eds.), *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. Cambridge University Press. Tadqiqot video samaradorligi uchun segmentlash, ortiqcha axborotni kamaytirish va o'quvchini faol fikrlashga undash kabi tamoyillarni ta'kidlaydi. Cambridge

•Mayer, R. E. (2026). Multimedia Principle. In *Teaching with Instructional Video*. Cambridge University Press. Cambridge

•Mayer, R. E. (2014). Principles Based on Social Cues in Multimedia Learning: Personalization, Voice, Image, and Embodiment Principles. In *The Cambridge Handbook of Multimedia Learning*. Cambridge University Press. Cambridge

•Mayer, R. E., & Anderson, A. B. (1991). Animations need narrations: An experimental test of a dual-coding hypothesis. *Journal of Educational Psychology*, 83, 484–490.

•Mayer, R. E., & Anderson, A. B. (1992). The instructive animation: Helping students build connections between words and pictures in multimedia learning. *Journal of Educational Psychology*, 84, 444–452.